

Het gedeeld cultureel erfgoedprogramma van de RCE Verbonden verleden

Al geruime tijd voert de Nederlandse overheid een beleid op de instandhouding van erfgoed buiten de landsgrenzen. Sinds 2009 is ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) betrokken bij de uitvoering van dit Gedeeld Cultureel Erfgoedbeleid (GCE). De dienst werkt daarbij samen met een tiental partnerlanden: Brazilië, Suriname, de Verenigde Staten van Amerika, Zuid-Afrika, Rusland, India, Sri Lanka, Indonesië, Japan en Australië. Dat dit beleid niet alleen de erfgoedsector dient maar ook een ruimer belang kent, zal hierna blijken.

Tekst Jean-Paul Corten

De Lim a Postraat in Werelderfgoedstad Paramaribo
(foto: RCE, collectie Tangel 1997)

Gedeeld verleden Neem Galle, de machtige vestingstad op het schiereiland aan de zuidkust van Sri Lanka. Lang voor de Europese dominantie was dit een plek waar Romeinse, Arabische en Perzische handelaren hun ambtgenoten uit Zuidoost-Azië troffen. Vanwege zijn strategische ligging vestigde Lourenço de Almeida in 1502 het Portugees gezag in de stad. Om dezelfde reden veroverde de Nederlandse Verenigde Oost-Indische Compagnie de stad op brute wijze op de Portugezen in 1640. In de Napoleontische tijd droegen de Hollanders de stad op hun beurt over aan een Brits bewind. Pas in 1948 verwierf Sri Lanka zijn lang gekoesterde onafhankelijkheid. De verschillende tijdslagen die zich manifesteren in de stad, grijpen als de ringen van een uit om elkaar heen. Het laat zien hoe culturen over landsgrenzen heen reiken en door tijd met elkaar verbonden zijn. Het toont dat culturen zich niet autonoom en zelfstandig ontwikkelen, maar aan elkaar schatplichtig zijn. In een globaliserende wereld is dat een belangrijke notie. Dat deze cultuuruitwisseling niet altijd een product van vrije keuze was, mogen we daarbij niet vergeten.

De RCE wil bijdragen aan duurzame instandhouding van dit gedeelde erfgoed. Hij doet dat uiteraard niet alleen. Daarvoor heeft de dienst onvoldoende capaciteit, noch voldoende kennis

in huis. Hij doet dit samen met de ambassades in de betrokken landen, het sectorinstituut DutchCulture en het Nationaal Archief. Ook het Nederlandse erfgoedveld wordt nadrukkelijk bij de uitvoering betrokken. De RCE richt zich daarbij op drie aandachtsgebieden: de maritieme archeologie, de historische stad en de museale collectie. De doelgroep die de RCE wil bedienen bestaat uit erfgoedexperts in de tien partnerlanden. Dat gebeurt door het bieden van trainingen, het geven van advies en het produceren van instrumenten.

De rol van de RCE Zo stuurt de RCE zijn maritiem archeologen als docent naar de trainingen die UNESCO in Zuidoost-Azië organiseert voor onderwaterarcheologen. Als maritieme natie heeft Nederland in de loop der eeuwen de nodige scheepswrakken achtergelaten op de vele zeebodems van de wereld. Om die reden heeft ons land ook een ver ontwikkelde expertise in het opsporen, documenteren en onderzoeken van dit type erfgoed. Op grond van het GCE-beleid, dat vraaggericht is, kan de RCE de behoeften op dit gebied ondersteunen. De trainingen blijken een grote bron van inspiratie voor de deelnemers en worden lokaal zeer gewaardeerd. Voldoende reden dus om hierop voort te borduren.

Op verzoek van Kereta Api, de Indonesische spoorwegaatschappij, adviseert de RCE bij de revitalisering van het landelijk spoorwegnet. Aan dat spoorwegnet liggen namelijk nog enkele honderden stations uit de Nederlandse koloniale tijd (dat zijn er meer dan Nederland zelf telt). Eén daarvan is het station van Ambarawa, gelegen op Midden-Java. Het huisvest het nationaal spoorwegmuseum. Samen met andere Nederlandse partijen helpt de RCE bij de herinrichting tot een modern museum dat de hedendaagse, lokale museumbezoeker kan bedienen. In het verlengde daarvan wordt nu met de Indonesische partners nagedacht over een nationaal collectieplan voor het rollend spoorwagematerieel.

Vogelvluchtfoto van de vestingstad Galle, Sri Lanka (foto: RCE)

Linksboven:
Maritiem archeologen
in opleiding in Viet-
nam (foto: RCE 2015)

Rechtsboven:
Een van de historische
locomotieven die over
de museumpoorlijn
van Ambarawa rijdt.
(foto: Meijer 2011)

Linksonder:
De voormalige lepro-
zenkolonie in Pretoria,
gebouwd onder leiding
van de Nederlandse
architect Wierda (foto:
Kuipers 2015)

Rechtsonder:
Gezicht op Nieuw
Amsterdam in 1664
door Johannes Ving-
boons (foto: Nationaal
Archief)

Een groot deel van het gebouwd erfgoed dat Nederland met de partnerlanden deelt, is gelegen in binnensteden. Zoals overal ter wereld, staan veel van deze binnensteden onder toene-
mende druk van een groeiende bevolking. In het streven van
deze steden om de vitaliteit te herstellen of te behouden kan
erfgoed een strategische rol spelen. De Nederlandse expertise
op dit gebied is in de vorm van trainingen en advies gedeeld
met steden als Accra, Paramaribo, Moskou. Deze ervaringen
zijn gebundeld in een handboek dat voor de partnerlanden (en
niet-partnerlanden) beschikbaar is. Ook een tentoonstelling
met brochure over de Nederlandse expertise in herbestemming,
die elders als onorthodox wordt beschouwd, is in de maak.

Gezamenlijke toekomst Het zou naïef zijn te denken dat het
gedeeld erfgoed uitsluitend om zijn historische waarde in stand
wordt gehouden. Dat is in Nederland al haast onmogelijk, laat
staan in landen waar een groot deel van de bevolking een
dagelijkse strijd om het bestaan levert. Wil men er dan in sla-
gen het erfgoed voor toekomstige generaties te behouden, dan
is de opgave dit erfgoed een belang voor de huidige generatie
te geven. De strategie is er daarom op gericht erfgoedbehoud
te koppelen aan een maatschappelijke agenda. Dat gebeurt bij-
voorbeeld in de casus 'Westfort', gelegen aan de rand van
Zuid-Afrika's hoofdstad Pretoria. De voormalige leprozen kolo-
nie, in 1898 gebouwd in een onmiskenbaar Nederlandse bouw-

traditie door uit Nederland afkomstige architecten, wordt
inmiddels illegaal bewoond door een verpauperde maar hechte
lokale gemeenschap. Samen met Zuid-Afrikaanse partijen heeft
de RCE in beeld gebracht welke van de historische karakteris-
tiekken een bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van de
beroerde levensomstandigheden.

Maar evenzo kan het gedeeld erfgoed instrumenteel zijn in een
culturele diplomatie. Zo zet Japan bijvoorbeeld zijn erfgoedex-
pertise in ten dienste van de verbetering van zijn betrekkingen
met de landen in de regio. Ook Nederland voert zo'n beleid. In
de bilaterale betrekkingen met de Verenigde Staten wordt
dankbaar gebruik gemaakt van de noties van Russel Shorto. In
zijn inmiddels befaamde boek *Island at the Centre of the
World*, wordt de oorsprong van de liberale waarden en toleran-
tie -zo kenmerkend voor het hedendaagse New York- toege-
schreven aan het 17e-eeuwse, vroegmoderne Holland. Dat is
een mooi uitgangspunt in de complexe en soms weerbarstige
relatie tussen de twee naties. De huidige opgave is om ook de
negatieve elementen uit het Hollandse verleden aan de Hudson
een plaats in dit verhaal te geven. 11

**Jean-Paul Corten is programmaleider Gedeeld Cultureel Erfgoed
bij de RCE.**